

Venlo komt nooit meer af van de Bende

LUISTER DE PODCAST

Op delimburger.nl/podcast, op onze app of op je favoriete podcast-app

Vandaag is het precies 25 jaar geleden dat Venlo wakker werd met het schokkende nieuws dat het echtpaar Ferda en Sjeng van Rijn op carnavalsdinsdag was vermoord. Later bleken zij het slachtoffer te zijn van wat de Bende van Venlo zou gaan heten. De Limburger blikt terug.

Een slingerend oprijlaantje fungeert als stijlvolle entree, de heg is netjes bijgehouden en een rij catalpa's bewaakt een winterse tuin. Het is moeilijk voor te stellen dat deze keurige woning aan de Klagenfurtlaan in Venlo precies 25 jaar geleden het lugubere decor was van de dubbele moord op het bejaarde echtpaar Sjeng en Ferda van Rijn. Op carnavalsdinsdag worden ze in koelen bloede omgebracht tijdens een roofoverval. De buit: 500 gulden. Venlo, dat die avond nog massaal vastelaovend aan het vieren is, ontwaakt de volgende ochtend geschokt.

Carnavalsmoorden

Later zullen 'de carnavalsmoorden' worden toegeschreven aan de Bende van Venlo. Een groep die welbeschouwd is opgedeeld in een Nederlandse en een Turkse tak. Frenkie is de aanvoerder van het eerste gezelschap, een rauwe jongen uit een volkswijk in Venlo-Zuid. Tony Montana, de bloeddorstige gangster uit de film *Scarface*, is zijn grote voorbeeld. Zijn kompaan Sanny komt uit een beter milieu. Als zijn weg die van Frenkie kruist, is dat het begin van een trouwe vriendschap. Samen laten ze een spoor van diefstallen, ramkraken, mishandelingen van

onder anderen homo's, inbraken en overvallen achter. Tijdens hun criminele strooptochten weten ze zich in wisselende samenstellingen geflankeerd door Dennis, het minderjarige broertje van Frenkie, de zwaar verslaafde junk Sjakie, 'rooie' Marcel en Frenkies vriendin Astrid.

Ongelukje

De politie heeft Frenkie en Sanny al een tijdje in het vizier. Ze worden in eerste instantie echter niet gekoppeld aan de roofmoord op het echtpaar Van Rijn. Wel worden de jongens geassocieerd met een groot aantal diefstallen van groeilampen uit tuinderskassen. Als op 20 januari 1994 Reuver naar Jeu Wissink, die de kost verdient met het beveiligen van hennepkassen, in eigen huis aan de Wederikstraat wordt doodgeschoten, leidt het spoor uiteindelijk naar Sanny en Frenkie. Na hun aanhouding verklaren ze uitgebreid over het stelen van groeilampen. Op den duur bekennen ze tevens de fatale roofoverval op Wissink. Ze spreken over 'een ongelukje'. Op dat moment realiseert de politie zich dat er de afgelopen tijd meer onopgeloste moorden zijn gepleegd in het Noord-Limburgse. Zo wordt het levenloze lichaam van de Turkse hasjdealer Ibo Karaca in juni 1993 gevonden in het struikgewas bij

Océ aan de Sint Urbanusweg in Venlo. Mogelijk is er een verband. De politie plukt ook de trawanten van Frenkie en Sanny van de straat en onderwerpt ze aan verhoren. Het leidt tot verschillende verklaringen en bekentenissen, waarin werkelijkheid en fictie door elkaar lijken te lopen. De politie legt een link tussen Wissink en Van Rijn. En heldert en passant de moord op drie onbekende Turkse mannen op waarvan de lijken nooit zijn gevonden. Voor justitie is het voldoende om de Nederlandse tak van de Bende van Venlo te vervolgen voor betrokkenheid bij zeven

moorden. De Turkse tak komt in beeld bij het onderzoek naar Karaca. Hacibey, ook wel 'de maffiaburgemeester van Venlo' genoemd, zou Frenkie opdracht hebben gegeven om hem vanwege een conflict in de Venlose drugs-wereld uit de weg te ruimen. Ook Suleyman, de Turkse uitbater van koffieshop Number One, zijn broer Abdullah, en andere bendeleden Hasan, Sadik, Sunay en İlhan worden verdacht van betrokkenheid in de zaak-Karaca alsook de moorden op de drie Turkse onbekenden. Uiteindelijk neemt Justitie zestien

DOOR JOS BOUTEN EN
MARCO VAN KAMPEN

TERUGBLIK VENLOSE ZAAK

Hiddema: 'Chaos, gekkigheid en spektakel'

Chaos, gekkigheid en spektakel. Het zijn de eerste woorden die advocaat Theo Hiddema te binnenschieten als hem wordt gevraagd naar zijn ervaringen in het proces rond de Bende van Venlo. „Verdachten gaven elkaar de schuld, er werd op los gefantaseerd, iedereen werd gek. Ik heb me dikwijls afgevraagd waar ik in was beland. Er was sprake van een complete psychose, ook bij de politie.”

Hiddema verdedigde in eerste aanleg Hacıbey, in die tijd ook wel de 'maffiaburgemeester van Venlo' genoemd. De rechtbank veroordeelde hem tot 15 jaar cel, iets waar zijn cliënt en zijn familie niet blij mee waren. Hiddema: „Als de burgemeester het niet naar zijn zin had, was je de pisang. Ik kreeg natuurlijk de schuld en voor ik het wist had ik de hele familie over de vloer. Dat temperde de arbeidsvreugde nogal.” Toen collega Moszkowicz het hoger beroep van Hacıbey voor zijn rekening nam, was Hiddema daar naar eigen zeggen dan ook niet rouwig om. Zelf werd hij benaderd door een andere verdachte, schoenenverkoopster Astrid. Het vriendinnetje van Frenkie was een kleine vis, op het eerste oog. Maar uiteindelijk groeide ze uit tot een sleutelfiguur voor het gerechtshof. En daarmee kreeg ook Hiddema onverwachts een grote rol toebedeeld in het proces tegen de Bende van Venlo.

Hiddema: „Er dook ineens een dagboek van Astrid op dat ze in de gevangenis geschreven had voordat ze was veroordeeld in eerste aanleg. Astrid was tijdens haar voorarrest in de gevangenis gaan schrijven op advies van haar maatschappelijk werkster. Zij beschreef in het dagboek wat ze gezien had toen ze met de anderen op stap was, wat anderen aan moorden gepleegd hadden. Ze schreef op wat ze zag door de voorruit, als een soort van zelftherapie. Frenkie dit, Frenkie dat. Het waren teksten uit een onschuldig meisjeshart, aan het papier toevertrouwd. De rechter gebruikte het als leidraad bij zijn overwegingen. Voor hem was het dagboek 'graniet' als bewijsvoering. Het had weinig gescheeld of niemand had het gelezen. Astrid had het boekje meegegeven aan een zwangere gedetineerde die thuis mocht

bevalen. 'Gooi het in de kachel', zei ze. Maar voordat het zover was, vond haar partner het dagboek in de kinderwagen. Vervolgens belandde het bij de politie. Was dat niet gebeurd, dan was het voor velen heel anders afgelopen. Het dagboek leverde een man levenslang op, anderen kregen lange gevangenisstraffen. Astrid ging vrijuit, de rest was de klos." Dat gold ook voor zijn voormalige cliënt Hacıbey, die in hoger beroep maar nu met Moszkowicz sr. als verdediger weer 15 jaar cel kreeg. Dat heeft Hiddema geweten. „Ik was de gebeten hond in Turkse kringen. Toen het te bedreigend werd, ben ik twee weken naar Knokke gegaan." Het proces tegen de Bende van Venlo leverde Hiddema ook een hoop prestige op. „Vrijpraak en een mooi pleidooi, beter kun je het niet doen. Op die manier ben ik een onderdeel in de criminele historie geworden. Toch blijft deze zaak omgeven door raadsels. Nooit heb ik echt zicht kunnen krijgen op wat er nu daadwerkelijk gebeurd is. Het is een schimmenspel geweest. Er zijn mensen veroordeeld voor de moord op drie personen van wie de lichamen nooit zijn gevonden. Het kan best zijn dat er mensen zijn veroordeeld voor moorden die niet zijn gepleegd. Ik heb altijd gedacht dat met hetzelfde bewijs en een andere rechter het kwartje zomaar de andere kant op zou hebben kunnen vallen.”

“
Ik was de gebeten hond in Turkse kringen. Toen het te bedreigend werd, ben ik twee weken naar Knokke gegaan.”

Theo Hiddema

Venlose zaak bepaalde carrières advocaten

Voor de Venlose strafadvocaten Guus Lina en Marcel Heuvelmans was de Venlose Zaak carrièrebepalend. Beiden hadden een cliënt uit de Turkse tak van de criminele groep. Lina verdedigde Hassan. Heuvelmans stond Abdullah bij. In eerste aanleg werden ze door de rechtbank in Roermond allebei vrijgesproken, in hoger beroep deelde de rechter in Den Bosch celstraffen uit van respectievelijk twaalf en zes jaar.

Voor Heuvelmans betekende het een vliegende start als beginnend advocaat. „Ik zal een jaar of 29, 30 zijn geweest. Op eens stond er een Turkse familie in het kantoor. Of ik hun vader wilde verdedigen. Voor ik het wist, stond ik als broekie onder enorme mediabelangstelling tussen erkende raadsmanen als Max Moszkowicz, Theo Hiddema en Henk van Dijk. De crème de la crème van strafleidend Nederland. Ik herinner me nog goed dat we samen één front vormden, we hadden allemaal hetzelfde doel. Moszkowicz heb ik nog een dienst bewezen. Op een vrijdag was hij eigenlijk als laatste aan de beurt met pleiten. Ik was vóór hem en ik

had een pleitnota van minstens vijftig pagina's. Daardoor zou hij het begin van de sabbat missen. 'Meneer Moszkowicz', zei ik. 'Wilt u misschien vóór mij? Dan haalt u de sabbat nog. Toen hebben we geruild.' De zaak rond de Bende van Venlo was een perfecte leerschool, aldus Heuvelmans. „Ik weet nog dat na mijn pleidooi een raadsheer naar me toe kwam. 'Goed betoog', zei hij. 'Maar het kon zeker de helft korter.' Dat heb ik tot op de dag van vandaag orthouden: minder zijpaden bewandelen.” Guus Lina had toentertijd al wat

“
Dit proces had werkelijk alles. Er was heel veel aandacht voor. De druk was groot. Er zat een hoop spanning op.”

Guus Lina

meer jaren op de teller als raadsman. Maar na 'De Bende van Venlo' wist hij één ding zeker: hij zou nooit meer iets anders doen dan strafrecht. „Dit proces had werkelijk alles. Er was heel veel aandacht voor, dat gaf de zaak een extra dimensie. De druk was groot. Er zat een hoop spanning op. Dat kon je 's morgens al zien aan het gedrag van de bode. Dan wist je: het wordt weer een bijzondere dag vandaag.” Dat de maatschappelijke impact van de zaak enorm was, merkte Lina in zijn directe omgeving. Zo maakte zijn puberzoon tekeningen voor zijn vader van het proces, dat hem fascineerde. Maar Lina had er ook last van. Links en rechts werd het hem in de stad kwalijk genomen dat hij iemand van 'De Bende van Venlo' verdedigde. „De slager vroeg aan mijn vrouw waar ik in godsnaam mee bezig was. Mijn dochter kreeg op school een misprijzende opmerking van een leraar over mij naar haar hoofd geslingerd. Ik heb die man opgezocht en hij heeft zijn excuses aangeboden. Maar het zegt wel iets over hoe gevoelig deze zaak lag in Venlo.”

verdachten op de korrel. Op enkele kleinere vissen na, verdwijnt elk bendelid na het hoger beroep achter de tralies. Frenkie, die net als Sanny alle moorden uitgezonderd die op Wissink ontkent, krijgt de hoogste straf: levenslang. Sanny krijgt tien jaar cel en tbs, Sjakie 14 jaar en tbs, Marcel twaalf jaar en Hacıbey vijftien jaar. Op Frenkie na zijn ze overleden (Abdullah en Marcel) of weer op vrije voeten.

De advocaten Marcel Heuvelmans, Theo Hiddema, Guus Lina en Max Moszkowicz sr. (van links naar rechts) trokken veel samen op bij de verdediging van hun cliënten in hoger beroep bij het gerechtshof in Den Bosch.

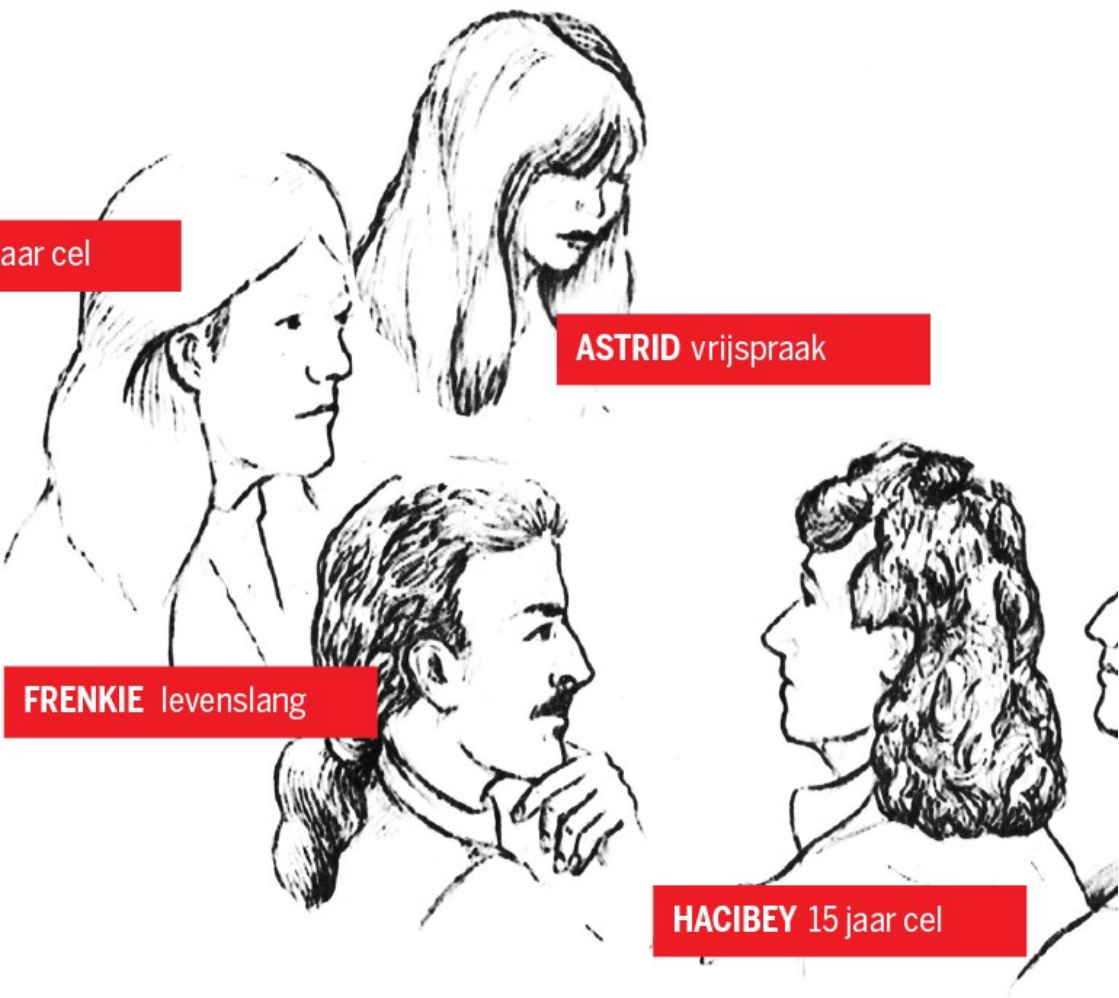
ARCHIEFFOTO HARRY HEUTS

REAGEREN?

jos.bouten@delimburger.nl

marco.vankampen@delimburger.nl

MARCEL 12 jaar cel
ASTRID vrij spraak**FRENKIE** levenslang**HACIBEY** 15 jaar cel

Bijna was er geen Bende van Venlo geweest

Nachtmerrie voor elke stad

Een moordbende, de nachtmerrie van elke citymarketeer. Vooral voor die van een Stedje van Lol en Plezeer. De Bende van Venlo zit na 25 jaar nog steeds in het collectief geheugen, mede doordat ze van begin af aan inspiratiebron is voor film- en theatermakers. Al in 1997 presenteerde de Maastrichtse theaterwerkplaats Het Kruis van Bourgondië *De Bende van Venlo*. In 2003 hield de bioscoopfilm *Van God Los* de herinnering aan de bende levendig. De film werd later enkele malen in zijn geheel en in delen op televisie uitgezonden. Vorig jaar kwam Toneelgroep Maastricht met *Ik rij wel*.

Bijna was er helemaal geen Bende van Venlo, dus ook geen rechtszaak, geweest. Want het had niet veel gescheeld of de korpsleiding had het politieteam opgeheven wegens het uitblijven van resultaat. Politie-inspecteur Harold Hafmans, zoon van de inmiddels overleden onderzoeksleider Pierre Hafmans, herinnert zich hoe zijn vader en diens eveneens overleden collega Pierre Geurts intern keihard hebben moeten knokken om door te mogen gaan. Vooral de gewelddadige dood van het hoogbejaarde echtpaar Van Rijn zou en moest worden opgehelderd. „Deze zaak lossen we op”, had Pierre Hafmans namelijk beloofd aan de zwaar geschokte Venlose gemeenschap. Intussen zaten elders in Noord- en Midden-Limburg wel politieteam met een gebrek aan mankracht, omdat ze mensen naar het Venlose team hadden moeten afvaardigen. Pas toen na dik acht maanden de eerste resultaten werden bereikt met de aanhouding van Frenkie en Sanny voor de dood van Jeu Wissink in Reuver, sloeg de stemming intern om. Er was helemaal geen discussie meer toen het politieteam boven water haalde dat er een bende aan het werk was geweest die ook het echtpaar Van Rijn, Ibo Karaca en drie onbekend gebleven Turken had vermoord. Het vasthoudende politieduo

Hafmans-Geurts vond een bondgenoot in rechter-commissaris Frank Oelmeijer. Die gaf rechercheurs hoogstpersoonlijk onderzoeksopdrachten, daarmee de politieleiding buitenspel zettend. Als onafhankelijke onderzoekersrechter greep Oelmeijer wel vaker naar bevoegdheden die tot dan toe weinig werden aangewend, omdat ze voor die tijd als draconisch werden ervaren. Zo onthield hij de advocaten processtukken om te voorkomen dat verdachten elkaars verhaal zouden kennen en op elkaar konden afstemmen. Ook plaatste hij verdachten in zogenaamde 'beperking'. De verdachten zaten in hun eentje in een cel en mochten alleen praten met hun eigen advocaat. Oelmeijer: „Het was wel lastig om ingrijpende maatregelen te nemen, want er is natuurlijk wel een verdedigingsbe-

lang. Het probleem was echter dat de zaak een enorme omvang kreeg. Wil je goed uitzoeken wat fantasie is en wat werkelijkheid, dan moet je heel precies te werk gaan.” Het gerechtshof in Den Bosch beloofde de vasthoudendheid in 1996 met de veroordeling van twaalf jongeren. De straffen ademen de geest van de tijd. Zeven moorden, maar alleen Frenkie kreeg de ultieme straf van levenslang. Hacibey kreeg voor het medeplegen van drie moorden vijftien jaar cel, Marcel voor zijn betrokkenheid bij de dubbele moord op het echtpaar van Rijn twaalf jaar. Ter vergelijking: de overval met dodelijke afloop op een bejaarde man in Tegelen was onlangs al goed voor vijftien jaar cel met tbs. De vrouw die oma Rini in Maastricht doodstak, kreeg twaalf jaar met tbs. Alleen Frenkie zit nog vast. Of de uitspraak van het gerechtshof in 1996 dat Frenkie nooit meer vrij mag komen standhoudt, is onzeker. Frenkie heeft vorig jaar bij het adviescollege levenslanggestraften een verzoek tot vrijlating ingediend. Bij een positieve uitslag zou de Venlonaar via re-integratieactiviteiten gaan werken aan een terugkeer in de maatschappij. Een advies daarover wordt in mei verwacht. Uiterlijk twee jaar later moet de minister van justitie een beslissing nemen over gratie.

Het was wel lastig om ingrijpende maatregelen te nemen.

Frank Oelmeijer

KUEK 5 jaar cel

HASAN 12 jaar cel

SJAKIE 14 jaar plus tbs

SANNY 10 jaar plus tbs

Hofvoorzitter nam een trein later naar huis

„Zo, ik ben eruit.” Als mr. Willem Smulders deze woorden sprak, wist zijn vrouw dat het goed zat. Dan was de president van het gerechtshof in Den Bosch klaar voor de behandeling van een rechtszaak. Dus toen de rechter de woorden ook uitsprak na weken voorbereiding van de strafzaak tegen de Bende van Venlo, wist mevrouw Smulders dat het ook nu goed zou komen. De president bereidde de strafzaken voor in zijn werkkamer met uitzicht op de prachtige tuin. Dus ook die tegen de twaalf verdachten van de Bende van Venlo die in het voorjaar van 1996 in hoger beroep waren gegaan. De rechter hoopte niet zelf met de strafdossiers te sjouwen tussen het gerechtsgebouw en zijn werkkamer in Linne: ze werden door de gerechtsbode in Linne afgeleverd. Willem Smulders was als rechter betrokken bij veel zware strafzaken, bijvoorbeeld die tegen de IRA. De ‘Venlose Zaak’ stak er echter met kop en schouders bovenuit, zegt de oud-raadsheer die tot zijn 70ste, de pensioengerechtigde leeftijd van rechters, heeft gewerkt. In tegenstelling tot andere zaken, wisten de namen van Frenkie, Sanny, Marcel, Sjakie, Hacıbey en al die overige verdachten, wel door te dringen tot de huiskamer van de familie Smulders. „Ik kon er professioneel mee omgaan, maar op de een of andere

manier lag er wel druk op”, zegt de nu 86-jarige Smulders. Twijfel over de juistheid van de oordelen die hij en zijn twee collega's velden over de Bende van Venlo heeft Smulders nooit gehad. Dus ook niet over de veroordeling voor de dood van drie Turken van wie nooit aangifte van vermissing werd gedaan en waarvan nooit de lijken zijn gevonden. Veroordelingen waarbij later vanuit verschillende juridische hoeken vraagtekens werden gezet. Geen spoor van twijfel over de veroordeling van vier jonge mensen voor de dubbele moord op het echtpaar Van Rijn. Het opleggen van een levenslange gevangenisstraf aan de toen 23-jarige Frenkie liet Smulders echter niet geheel onberoerd. „Het opleggen van een zware straf went nooit en dat is ook goed, dat houd je als rechter scherp

en menselijk.” In die jaren was de oplegging van een levenslange gevangenisstraf een zeldzaamheid. Smulders denkt er nog wel eens aan en weet nog precies hoe hij Frenkie levenslang naar de gevangenis stuurde. „Ik heb niet gezegd: ‘Het hof veroordeelt u tot een levenslange gevangenisstraf’, maar ‘het hof veroordeelt u tot een gevangenisstraf voor de rest van de tijd van uw leven’. Dat heb ik niet van tevoren bedacht. Ik weet niet goed hoe ik het zeggen moet, maar het was bijna een religieus moment.” Dat het gerechtshof in het arrest stevig heeft uitgepakt, beaamt Smulders. Hij verwijst naar het arrest: „Ter wille van een zo lang mogelijk durende beveiliging van de maatschappij acht het hof een sanctie die niet anders kan zijn dan een vrijheidsbenemende straf, die een definitieve verwijdering van de verdachte uit de maatschappij betekent, geboden uit het oogpunt van vergelding en bescherming van de samenleving absoluut noodzakelijk.” Na de uitspraak wilde Smulders met de trein naar huis. Op het perron zag hij een van de mannen die hij even daarvoor nog had veroordeeld maar nog vrij was, omdat die in eerste instantie door de rechtbank in Roermond was vrijgesproken. „Toen heb ik toch maar de volgende trein gepakt.”

„
Het opleggen van een levenslange gevangenisstraf was bijna een religieus moment.”

Willem Smulders

Rechtbanktekening van acht van de zestien bendeleden die in de jaren negentig terechtstonden.
ILLUSTRATIES ARCHIEF DE LIMBURGER

Geslaagde geurproef

In de Venlose Zaak werd gebruik gemaakt van een urinegeurproef, een unicum in die tijd. In het huis van het echtpaar Van Rijn werden sporen van urine gevonden. Een speurhond van de politie linkte die aan een getuige, die daarmee meteen verdachte werd. Later bekende bendelid Sjakie in de woning te zijn geweest en daar tegen de zitbank te hebben geplast. Dat betekende echter niet dat de geurproef was mislukt. Integendeel, want wat bleek? Sjakie en de getuige gebruikten exact dezelfde medicijnen en daar was de hond op aangeslagen.

De dromen van Sjakie

Drie maanden nadat Sanny had toegegeven dat hij samen met Frenkie de doodslag op JEU Wissink op zijn geweten had, kwam er ook een doorbraak in het onderzoek naar de carnavalsmoorden. Het was Sjakie die zijn betrokkenheid bij het ombrengen van het echtpaar Van Rijn niet langer voor zich kon houden. Hij bekende op een bijzondere manier: „Sjakie meldde dat hij slecht had geslapen”, blikt Frank Rovers, destijds leider van het onderzoeksteam Van Rijn terug. „Hij had gedroomd dat hij het bejaarde stel had vermoord. We hebben hem die droom wel twintig keer laten vertellen. Er zat zoveel daderinformatie in, dat het wel over de zaak Van Rijn moest gaan. Daarna hebben de dienstdoende rechercheurs Sjakie even alleen gelaten, hem laten malen. Toen ze terugkwamen, richtten ze zich tot Sjakie: ‘Klasse dat je alles hebt verteld, maar zullen we het droomgedeelte weglaten?’ ‘Tuurlijk was dat geen droom’, zei hij.”

Verantwoording

De Limburger heeft voor deze productie gesproken met zeven betrokkenen, waarvan de meesten met naam en toenaam worden genoemd. Andere betrokken personen die werden benaderd, (oud-)officiëren van justitie, (oud-)rechters, een veroordeelde, verwanten van een veroordeelde, (oud-)politieagenten weigerden medewerking. Redenen die werden genoemd: ‘je moet geen oud zeer oprakelen’, ‘het is respectloos voor de slachtoffers en de nabestaanden’, ‘ik weet er niet veel meer van’ en ‘medewerking is niet te verenigen met mijn huidige functie’. Verder werd voor dit artikel gebruik gemaakt van krantenartikelen, dossiers, vonnissen van de rechtbank en arresten van het gerechtshof.